

PROCESELE DICTATURII ÎN TEATRU

PE ROL:
" VALSUL DE LA MEZUL NOPTII "
DE VIOREL CACOVEANU,
LA TEATRUL DE STAT DIN ORADEA



FERICITUL VIOREL ... ȘI VALSUL DE LA MIEZUL NOPTII SALE

Un dramaturg se confesează divulgând mecanismul grobian al anularii spirituale, autoritarismul primitiv care jinduia să niveleze toate spiritele, toate conștiințele și penibilul simplism al gândirii de tip tovarășesc. Toate acestea sînt acuzate „abia” azi, după ce, deja, au fost condamnate la dispariție. Au fost condamnate, dar sentința pronunțată nu s-a executat. Pe cine să executăm cînd ticuțe crețe stau ascunse în culele propriilor noastre conștiințe îndelung dresate pentru a rămîne, definitiv, prizoniere în menajeria comunistă?

O

VIZIONARE

DE

POMINĂ

O VIZIONARE DE POMINĂ

Vineri, 24 martie 1989, particip la vizionarea spectacolului cu piesa mea Valsul de la miezul nopții pe scena Teatrului de Stat din Oradea. Voi preciza foarte pe scurt subiectul. În locuința sa spațioasă, un șef de cadre de pe un mare șantier hidroenergetic își serbează, împreună cu cîțiva colegi și prieteni, ziua de naștere. Matusa unui maestru minier, prezent la serbare, vine din America și-și caută nepotul. Ea are o mare avere și e singura. Il invită, îl cheamă pe nepotul ei în America, să aiba cui lăsa ceea ce a agonisit. Nepotul, fiu al unui general din anturajul lui Antonescu, a făcut mulți ani de închisoare pentru vina de a fi avut un tata... general! Afla în acea noapte că, de fapt, generalul l-a înfiat, că el este fiul unui ilegalist mort în '33 la Grivița, pe care capitanul — pe atunci — l-a înfiat. Este, deci, învierea unui om care a suferit nevinovat. Titlul piesei era Valsul din noaptea învierii, căci era atunci noaptea Paștelui. Prin grija cenzurii, piesa a... ieșit la rampa cu titlul Valsul de la miezul nopții.

La Oradea constat că Mircea Bradu e îngrijorat, atmosfera grea, lumea încordată. Bradu îmi spune că vom avea probleme și-mi cere să fiu calm și să-i ajut. Adică să fac ce mi se va cere! Actorii au nevoie de norme, teatrul de o premieră, planul trebuie făcut. Comisia venită pentru vizionare e formată din 12 femei și 5 bărbați! De la Consiliul culturii a venit tovarășa Ticuța Crețu și o colega nouă, pe care o introduce în munca de... orientare, supraveghere și cenzurare a spectacolelor dramatice. „Delegatia” oradeana este la înalt nivel, condusă de tovarășa Sandulescu, secretara cu propagandă la Comitetul județean Bihor al P.C.R. Figura ei acră aduce cu cele ale lui Fred și Barney. Intram în sală. Îmi recunosc piesa, deși s-au tăiat replici, scene, ba chiar s-au adăugat altele! Fîind o petrecere, cineva spune un banc. „La radio Erevan, un ascultător întreaba ce a fost înainte, oul sau gaina? Și i se raspunde: înainte au fost de toate!”. Replica

a fost întotdeauna îndelung aplaudată pe alte scene. La Oradea s-a tăiat doar „înainte au fost de toate” și nimeni n-a înțeles nimic. Dau un model de stîlcire a textului, datorat iricii! În tot timpul actului II, tovarășa Sandulescu a discutat atât de aprins cu Ticuța Crețu, încît, în doua rînduri, regizoarea spectacolului, Nicoleta Toia, a fost silită să ceară liniște. Spectacolul a durat o oră și 45 de minute, cînd, în mod normal, ar fi trebuit să ajungă la 1.15-1.20. La sfîrșit, ieșind din loja oficială, înconjurată de comisie, tovarășa secretara are o lungă discuție, chiar pe hol. Eu, singur, stau în fața unui geam, admir soarele de primăvară și trag cu ochiul la vajnicii aparatori ai culturii. Tovarășa Crețu ne anunță că va avea loc mai întîi o discuție restrînsă numai cu autorul și abia apoi comisia va analiza spectacolul. O noutate, îmi zic, și întuiesc ce mă așteaptă, cine mă paște! Intram în cabinetul directorului Bradu. Mă uit în jur: tovarășa Crețu, colega ei, tovarășa secretara Sandulescu, tovarășul instructor al C.C., Suciu de la Comitetul de cultură, un tovarăș de la „amunicipiu” și regizoarea Nicoleta Toia. Îmi scot carnetelul și aștept cuminte sa stenografie, după obicei, discuțiile. Nu e admisă la „dezbateri” Vetuța Pop, secretara literară, și nici actorul Iugulea, președintele C.O.M.! Așa ceva n-am pomenit. Dar iată stenograma...

Ticuța Crețu: Tovarăși, vom avea o discuție cu autorul, urmînd să ne revedem pe urma în plen. (Ca la M.A.N., notez eu).

Sandulescu: Așa e bine. Trebuie să discutăm problemele aici, numai noi. Și urgent.

Crețu: Tovarăși, piesa a fost jucată în mai multe teatre, a participat la festivaluri naționale, e a unui autor cunoscut și talentat, dar ea a fost scrisă într-un context și se joacă acum în altul. De aceea socotim că avem (ei, nu eu!) de făcut o reconstrucție a piesei. Trebuie s-o regîndim. Trebuie revazute unele pasaje, unele personaje, iar altele aduse în contextul zilei. Să nu ne speriem, nu sînt probleme prea complicate, dar sînt, tovarăș!

Sandulescu: Să fie clar, tovarăș: personajul Alexandra sau cum o cheama, americanca asta nenorocită, să dispară. Să se joace piesa fără ea.

Crețu: De asta spuneam că acest personaj trebuie reconstruit, regîndit. Nu, nu poate fi scos... Da, sînt de acord să se scoată pasajele în care ea ne tot da lecții, critica anumite lucruri... Să scrie autorul, ceea ce e foarte simplu, niște replici în care să se dezvaluie și lipsurile, greșelile ei...

Sandulescu: Să scrie, e foarte bine, s-o pună să admire realizările noastre. De ce să nu facă asta? E piesa noastră? E în folosul spectacolului și al spectatorilor.

Crețu: Asta vom și face. Deci, o prima observație și cerință este revederea personajului Alexandra. Sa i se pună două-trei scene, replici care sa sune pozitiv.

Sandulescu: Exact! Și fara atîția dolari. Ea vorbește numai de avere, de dolari. In piesa asta toți vor dolari. Pe noi nu ne interesează dolarii, tovarăși. Noi sintem aici, la granița țării, și trebuie sa fim vigilenți, sa facem o educație sanatoasă oamenilor.

Instructorul C.C.: Ce mesaj aduce această piesa? Toți vor dolari și toți îl statuează pe Dabija sa plece în America. De ce se spune că familia americană a fost blestemată?! (Nu e replica din piesa mea!)

Toia: (Sunte că batalia poate fi pierdută și face o pledoarie pentru spectacol) E o noapte în care niște oameni discută și descoperă niște adevăruri despre ei și despre lumea lor, niște adevăruri ale istoriei. Sint între ei eroi de mare frumusețe și profunzime umana, ca profesorul de istorie, Dabija și fiul sau. Chestiunea cu dolarii e o gluma a autorului, care-si caracterizeaza mai bine personajele. Americanca trebuie ușor restusată. Se poate renunța la câteva replici. Spectacolul este o fierbinte dezbateră despre timpul și oamenii noștri și sint convinși va avea aderența la public.

Bradu: Reiese îndreptățit că piesa trebuie nu rescrisă, mă reconstruită, asta ar presupune un alt spectacol, ci revăzută în doua trei părți mai delicate. Piesa trebuie doar curățită, zic eu, de câteva replici...

Sandulescu: Lasa-ma, dragă, cu curățitul! Nici nu știm cînd se petrece piesa. În ce an?

Eu: Piesa citită și ascultată cu atenție explica totul. Exista o replica: „Carter, curierul nostru pentru Orientul Mijlociu, a cumparat la Camp David pacea pe dolari?”. Iata o datare exactă!

Sandulescu: Nu e de-ajuns. Apoi toți (inexact) oți își înseala nevestele, toți îl statuează pe Dabija să plece în America. Acum cînd tot Vestul ne denigrează, noi jucăm o asemenea piesa?! E posibil? Cu asemenea slături? Oamenii sa plece din țara asta? Așa-i educăm? Repet, acum cînd sintem denigrați.

Eu: Sper ca nu din cauza piesei mele ne denigreaza Vestul.

Crețu: Sa lasăm ironiile. După tot ce s-a spus aici cu obiectivitate și cele mai bune intenții, multumim tovarășei Sandulescu pentru autorul dat și pentru prezența, trebuie spus, a piesa revăzută pe ici pe colo poate duce la un bun spectacol. Piesa și spectacolul au părți foarte bine realizate artistic...

Sandulescu: Sa nu ne grabim, problemele nu-s rezolvate. Nu ma intereseaza părțile bune, ci alea rele. Sa n-o vad pe americanca!

Se discută mult și aiurea, notez ceea ce mi se pare interesant sau șocant. Imi vine să mă ridic și să plec pur și simplu. In cele din urmă spun și eu câteva cuvinte.

Pe urmă, mîncî literarile, sint elare. Piesa este a mea, spectacolul al dumneavoastră. În la piesa și o vreau cum s-a jucat la Cluj, Baia Mare... Ce vor spune spectatorii care o știu, vînzînd ...varianta orădeană!

Sandulescu: Nu ne intereseaza! Fiecare județ are raspunderile și sarcinile lui. Nici nu vreau sa știu cum s-a jucat în alta parte.

Eu: Dacă doriți această variantă cu înlocuitori o puteți juca. Eu nu tai, nu schimb, nu scot o virgula. Nici nu vreau, nu pot și nici timp nu am. Azi e vineri, luni ma voi interna în spital pentru o intervenție chirurgicală. Sint și așa destul de trist. Ma vad peste cîtiva ani în fata altei comisii ideologice, care imi va cere sa fac din americanca un personaj pozitiv sau sa fie un barbat, nu o femeie.

Crețu: Fara glume, tovarășu' Căcoveanu, timpul nostru și al tovarășilor e prețios, dumnealor vor sa ne ajute. Eu propun sa se lucreze pe text... Va înțelegeți cu Bradu, cu tovarăsa Toia, cu secretara literara și chiar în după-amiaza asta puteți întocmi o variantă nouă.

Sandulescu: Una sanatoasa. Nu puteți lucra cîteva ore și sa am pe mine o variantă?!

Eu: Repet, nu pot și nici nu vreau. O piesa nu se poate juca după contexte și anotimpuri, într-un fel vara și altfel iarna, într-un fel la Cluj și cu totul altfel la Oradea.

Sandulescu: (Nervoasa) Vrem o variantă îmbunătățită. Cîștiga și piesa dumneavoastră. Și va propun ceva, tovarășe: în final americanca sa moara, sa nu se mai întoarca acasa. Autorul poate gasi o soluție ca ea sa nu mai existe. Piesa ar fi mai pozitivă.

Bradu: Trebuie sa-l înțelegem și pe autor, e bolnav, nu ne poate ajuta. Cu permisiunea dumnealui, eu, împreună cu Nicoleta Toia și cu secretara literara, dacă dînsul e de acord, vom revede textul. Nu putem pierde un spectacol la care actorii au lucrat cîteva luni...

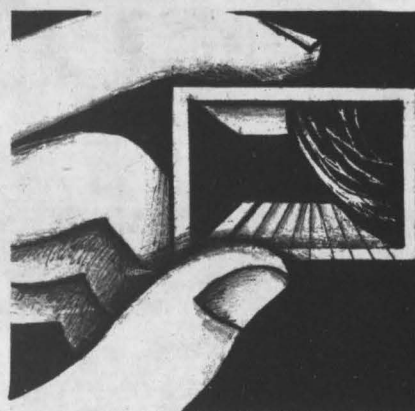
Sandulescu: Bine, luni sa am textul îmbunătățit pe masă!

Mi se spune ca pot pleca. Pentru prima oara particip la o vizionare altă de... Spuneti-mi cum vreți! Ei ramin. Ce mai discută? Nu ma intereseaza. În tren, spre Cluj, ma întreb dacă am visat sau a fost realitate? Da, a fost o realitate din cea mai umană și democratică orînduire cu putință! Cîteva luni mai tîrziu am văzut spectacolul. Bradu și Nicoleta Toia au mai introdus din replicile taiate. Și n-au omorît-o pe americanca. Ce mai faceți, tovarăsa Sandulescu? Nu va e dor de o vizionare?! Pe cine ați mai omorît?!

VIOREL CĂCOVEANU



a. grand



ȘEHEREZADA LA TEATRU

Demult și nu prea, pe vremea cînd televiziunea emitea două ore pe zi și încerca să strecoare, printre imagini cu strunguri, războaie de țesut și combine în lan, și cite un film comprimat, acceptam, de voie-de nevoie, soluția reprezentăției de teatru servite sub formă de felii, ca pe o dovadă a ingenioasei strădanii a redacției de teatru în studio de a oferi totuși ceva telespectatorilor iubitori ai acestei arte, spre a nu lăsa să li se stingă speranța în revenirea la normal. Astăzi, însă, cînd numărul orelor de emisie a ajuns la douăsprezece numai pe programul I și cînd e loc și timp pentru interminabile teletopuri, perpetuarea acestei formule este de-a dreptul anticulturală. Un exemplu: excelentul spectacol *Stilpii societății* de Henrik Ibsen, într-o distribuție de zile mari (Gina Patrichi, Victor Rebengiuc, Silvia Popovici, Virgil Ogășanu, Traian Stănescu, Mariana Burluiță), a fost programat și reprogramat sub titulatura de „teatru serial”, de-a lungul mai multor săptămîni din lunile iunie-iulie. Ce altceva poate face spectatorul, în aceste condiții, decît să innoade firul epic de la o marți la alta, urmîrind întîmplările personajelor așa cum ar urmări poveștile Șeherezadei, dar pierzînd mereu contactul cu focalul tensiunii dramatice, ieșînd de fiecare dată din atmosferă? Se renunță astfel, din start, la calitatea specifică a comunicării teatrale, în favoarea unui alt tip de receptare, mai degrabă didactică.

Nu excludem, din principiu, posibilitatea realizării unor emisiuni de teatru serial; pentru reușita lor, substanța dramatică trebuie însă, din concepție, structurată în mod adecvat de către dramaturg, pentru ca distribuirea „nodurilor conflictuale” să îngăduie evoluția și dezvoltarea înăuntrul aceluiași episod, evitîndu-se diluarea liniar-narativă. Or, capodoperele clasice ale literaturii dramatice își au propria măsură, demult și temeinic verificată.

Ca să nu mai spunem că e păcat să fie astfel subminată investiția de talent și de efort a echipei de realizatori.

□ I.P.

COUPÉ

